

ספר המבקש

אשא דעי מרחוק. ולפועלי אתן צדק

לח' אלהי הצבאות שהוא בצבא שלו אומ:

ועושה גדולות עד אין חקר ולאין מספר נפלאות:

תהלה גדולה שבח והודאות:

וראלקים אשר לו מגיני ארץ מאד נעלה

נורא עלילה. שבח וגדולה.

מלא כל הארץ כבודו מאין קץ ותכלה.

ולו דומיה תהלה

לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון.

לב אדם יחשוב בדרכו מה' יכון צעדו.

מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ

אמר שם טוב ב"ר יוסף אבן פלקירה ויהי בשנת ה' אלפים

וחרבע ועשרים. למנין שמונים העצרים. ליצירת היצורים.

בחודש השמיני מחדשי זאת השנה. אין עננים בגפן ואין תאנים בתאנה.

והעלה נבל וכפה לא רעננה. הוא החודש הדומה לזמן הזקנה. היתה

עלי יד השיר. לחדש אמרים נוסגו ודברי שיר להשיר. ודרך המליצה

להיטיר. וכאשר פנו לערוז ימי עלומים. וחטאי נעורים היו כחולע

חדומים. והפכו כלמר נחר והלצינו הכתמים. וחשכו כוכבי נשף

השחרות ויחלו הימים. וימי נחורים כחלום עפו. ומן צלחות חמו ספוי.

ועם חניות חנה חלפוי. ועמדו הרגים ונהדפו. ושבו הרודפים ונרדפו.

ונחורים כשול כשלו ויגעו נערים ויעפו. ועצרו השנים נקודת השבעי.

(פירש ל"ה שנים והוא האמצע בין שבעים שנה כמקורה נמוך העגולה).

וקרנה שנת הארבעי. יסרוני כליותי לנטוש זמירות הידידים והרעים.

ולבלום פי מלגנות הכילי אשר כליו רעים. ולשמור לפי מחסום מלשנת

הנדיבות והשועים. ולעזוב מליצת החשוקים אשר הרוכזים רועים.

ולקוץ צשירי הנודדים והנעים. אשר במדבר החשק תועים. כי כל זה

הכל ותעתועים. ולחקור כל דבר שהוא חמת ויליץ נחמד ונעים.

ולתלוש כחחלואת הנעורים אשר כאש יוקדת. ולהדוף הנפש הזרה ממלכ'

ולהיות הנפש השכלית על משמרתה עומדת. ועל דלתי החכמי' שוקדת.

ולאל יוגרע עובדת. ולחור ללגי מנוחה. מלכג הרבה שהוא יגיעת

צער. ולנפש עצנון ואנחה. ולעבוד את ה' בשמחה. ומרחות צרע

לעגום העינים. ולנלתי שמוע דבר שהוא שוא לחטום האזנים. ולהגית

חמבקש

הלצנזות. מעונצ הרעיון ומרוגז המחשבות. כי יש דברים רבים הנל מרבים ההוגה בהם הולך באפלה. יכלה ימיו ושנותיו צבהלה. יחשוב לכת דרך סלולה. ולנים פחים צדרכו. ויחשוב דבר נמלא הפכו. יחמוד דבר וימס כעש חמודו. ילל במים אדירים ויעלה חרם צידו. על כן נחתי א לצי להשליך אחר גוי מחמד הזמן. אשר לכלה וחרץ ימזומן. ולא אחלהך כפעם בפעם באשמי. ולהשים צדך הישרה פעמי. ולדק יהלך לפני. ולהכין מיום רציעי ליום השנת שכלו לה. יום מנוחה ומרגוע לנפשות הצדיקים והחסידים. יום יגיע ואנחה כנפשות הפושעים והמורדים. יום אשר חלא הנפש הנשאת מעולם הכליון. להודות לה' ולזמר לאל עליון:

ולחבר אגרת מורה הדרך הישרה. ומגדיל בין קודש לחול ובין טומאה לטהרה. ומוליא מחשבה לאורה. ולהיות דבריה על פי החורה סדורים. וליסד צניניה על יסוד השירים. למען יעמדו בלב ימים רבים ויהיו נזכרים. ויסדתיים בספירים. וגרתייה לשני גורים. ולסדר דבריה הראשונים מדברי המשוררים. לדבר בלשון המליצים והשוערים. ואערך דבריה האחרונים. מדברי חכמי לב הבאמנים. ולהציג עמודיה אשר היא נשענת עליהם. מחידות חכמים ומשלימים. ואחרי אשר חלפו ימי הנצרות. והתעוררה הנפש להתנער מעפר התאוות. וללאת מעצדות לחרות. ויקץ כישן וכאיש מחרוקן מיון הנערות. והגיע לשכרותו של לוע השכרות. ויהי צפי כלענה מרה. נפת תטופנה שפתי הנפש הזרה. אשר היא כפרה סוררה. אמרתי על נפשי לגרש השיר ולשלת. ולהיות דינה כדן שעיר המשחלת. ולשוב בלב טהור לאל נושא עון ומטא סולת. ואדור נדר לבל אעמוד עוד צמודה. וכחנתי לה זה ספר כריתות ואמן בידה:

בנות שיר מעלי פני אשרח.

ואגרתיה חתי ספר כריתות.

ובת חכמה אארש לי לאשה.

ואקנה בת חבונה לי צמיחות.

ולמען נתערצו דברי קודש צדרי שיר צשירותי. וחכמה ודעת וסוללות וסכלות צמרותי. ומקלחם שיחת אחת ומקלחם שיחה צלה. ובמקומות פטרתי העיקר ולקחתי הטפלה. ורגע אדבר צדרי הילדים השטופים בתאוות כהמה. ופעם אומר אמרי זקנים שקנו חכמה. והיו אומם הצברים כדנש שאינו נקי מארם הצדורים. מהם קרים. מהם חמים ומהם פושרים. מלאים וחסרים. כי כאשר ממולת ים המחשבה לצי דברים העלים. גם ערב צב אחס עליה. ועל כן היו צשירי למאה ורוה. והאפסוף אשר צקרינו החאזו חאז'. רחשלי דבר טוב להיו' האגרת חתומה. ולהפטר מהש' יר

נדברי חורה וחכמה. ותהיה וידוי על מה שקדם מחטא שירי נעורים.
ותשובה על מה שעבר מפשע דברי חשק הבחורים. והיה דברים מעירים.
לנפש האמת והדברים הישרים. ואמריה מדריכים ומורים לנאת מארץ
עיפתה כמו אופל ללמות ולא סדרים. ולישר דרך איש וצנילו. ולפקוח
עינים עורות לחזות בנועם ה' ולזקק צדיקו;

נעורים עת כלות ככלות עשנים.

ויחולו להראות זקונים.

ושער ראש בתחלבן ויוהר.

אשר יחלבנו כחמי עונים.

פשוט בגדי נעורים הבלואים.

והצואים והלבש חלבנים.

והיה יתן אל לבו. ואיש אשר רוח בקרבו. להחל בחלי השמים.

ובכלות ימי עלומים. לטטר הנפש מטומאת הגויה. ולשומט

מכחמי פשעים נקיה. ומזור שאין ומטיט היום להעלותה. ומיד שאול

לפדותה. כי עד חלות הגוף בתקפו וכחו. וילך לב האדם רע מנעוריו

יבקש מעל אהיו להדיחו. ואחר חלו' תיקן הנפש המשכל' וסיא חשייתו. כי

אז הגוף צמוד והולך למרץ וכלה. ויורד מטה מטה. והנפש למעלה

מעלה עולה. ותזרח שמש הנפש הנשארת ותכבה שלשבת הנשלה.

והחכם עיניו צראשו. לראות מטוב ה' ולחזר מנוחה לנפשו. תכור ימי

הגרים בימי השלוה. והדאגה בימי החדוה. והמזלית והגדוה מן הקצוות

ועומד בנתיים. ולכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. עת לכל דבר

ועת להפכו וטובים השניים. כי הרע לזה טוב לזולתו. ומה שיוסיף

לזה יגרע לזולתו. והטוב רע. ומה שיקצר בזאת העת צעת אחרת

ישחרר. וכל היות אין נמלט משגוי כהרף עין. כי מוס האפס דבק

בו וכרגע יהיה לאין. והנה דרך האומר כי מאין בא ולאין הוא הולך כולו

הפכפך. וזה הנראה עתה לא יעמוד וכרגע לא יאחר נהפך. לא יעמוד

כי מוס האפס הדפו. והמרומירני. וטוב ברע יחליפו. ומה נמלנו לחיך

דברי חכמים האומרים. כי הנזרות כלל עץ עומד על מים תמיד נגרים.

וחומר מים רבים תחתיו עוזרים. ואיש דעת לפי השתנות הימים מעשיו

ישנה. פעם יהרום ופעם יצנה. עת יסע ועת יחנה. ואשר ישנא

בזה הזמן יאהב בזולתו. ומעשירתיק בזה היום יקרצו מחרתו. ירחק

כפי יכלתו מהסחרון וידבק בשלמות. וידע כי למען הגיעו א תכליתו

טוב לו שימות. יחליף הנסגותיו. כחלוק ימותיו. ולפי צרכו יהיה

קומו ושתתו. ואת הכל עשה יפה צעתו. ואמרתו אני;

גהג ולך כפי היום והעת.

וחנוח ולא חחיה בצער.

וחחכם עת היוחד בין חכמים.

חמב"ש

ועם הבוררים הסכל וחבער.
ובראותך ארי חשאג והעת.
חמור חראה פחח פיך וחבער.

ואמר החכם מחק ההנהגה שיהיה האדם עם הימים ושיפעל בהם
כפי ההנהגה: ואמרתי אני:

פחם לגחלים כשחמצא אזי.
חפח וחדריק עד עלות להבת:
גם כן בהצמיח זמנך עץ חניתי.
חרשה ואליו תעשה להבת:

ובימי הילדות ושנות הנערות. וזמון העלומים ופרק הצמחות.
אף אני נשיר עניתי. וחכמת המליצה והנחות קניתי. ונחית
מלאים כל טוב השיר נתיי. ואספתי כל צחור נשירים וחיל עשיתי.
ורוח השיר דבר בי ועל לשוני תיטוף מלתו. וימלא פי תהלתו. וראיתי
קץ לחכמותי. הפיאותי חולה מעייניו ותרב גדולתו. נכור נחתיו
והוא יקראני אזי אתה: ונעורי ועד עתה. עליתי בחמר השיר
ואחזתי בסנסניו. אריתי פרי מגדיו. וריתי נמאים מנחל עדניו.
ונתי השיר למעלה מרצותים רבו. וכרצוה מהם נכחני. כי רובם
אבדו שהיו להכחז ראויים. כי היו מזוקקים שנעתיים. ומכל סוג
נקיים. ומהם שהיו בדברי תורה עשירים ממקום אחד ובמקומם
עניים. וכונתי היתה נכחני מקנת שירותי. ובחקקי בספר מקנת
זמירותי. כדי שיהיו שעשועים. בהתעסק הלצ נעניי החכמה אשר
אותו מיגיעים. כמו שאמרו חכמי לב כי כונת חכמת הנגון וסבחה.
כדי לשמח הנפש ותנוח מיגיעתה. וזימים המעטים אשר רהבם עמל
ואין יהיו במחשך טעניהם. ואין לי עתה חפץ בהם. חזרתי הלכות
חולין והנהגת הנריאות. והנהגת הנפש אשר היא ללב רפאות. ותועלת
לאנרים במאמרים שקולים. ואגרת המוסר המזכרת יושר הפעלים
וארי היגון המשמח אכלים. ומגלת הזכרון זכרתי בה העתים שעברו
עלינו. כי לעת יום ביום גדודי התלאות יבואו אלינו. ואיגרת הויכוח
נביא' ההסכמה. אשר בין התורה והחכמה. וראשית חכמה וספר המעלות.
זכרתי בהם חכמת חכמה והתועלות. ומעלת בני אדם הגדולות.
זה השיגה יד דעתי בילדותי. ואלה ילדי מחשבותי בנחרותי. עם
היות השעה דחוקה ודחופה. ויד האומות עלינו תקפה. וכבוד האזן
ונטל הטחול וכבד משתיהם עלינו. וכמה הרפתקאות ערו עלינו. וכל
גבר יראה עני נשנט ענרת זמנו. ונע וגד צארץ לקצש מזונו. והתלאה
סובבת מכל עבר. ומכל לך יבוא השוד והשבר. עד מתוך לאיש רגבינחל
ולשקוד על גדיש וקצר. ואין אדם נדיק צארץ. ורבו הפורעים פרץ. וכל
טמא שפתים ונושך בלשון. יקודש בכל דבר שנקדושה לפתוח ראשון.

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

ולבדך ראשון. וליטול מנה יפה ראשון. ועל כל זה לא חדלתי מעלות אכל מעלה רמה. ולא נסוג אחור לבי ותט אשורי מני אורח מזמה. ומלחפש נגר המחשבה חדרי החכמה. ואחרים חשתי לא התמהמתי מרוץ. כי טוב סחרה מסחר כסף ויהי מה ארוץ:

חקור חכמה ודע משפט ועתים.
ואף כי את בסוף ימים ועתים:
ויחקור לבך שכר ואף כי.
גרודי הדאגות שם נחתים:

ואני מחחקן א השם י"ת ויחעלה השם לו גדולות וגוראיו. לנקות אותו מנסתרות ושגיאות. לתת לי ישעו וחסדו להראוי. ומודים יחשכני ומלחאות. ואל ימשלו בי הטרות הבאות. ויזרה לכל רוח הנמלאות. כי איתם ונקתי מפשע. כי לא יכון אדם ברשע. ואבקש מהמעייין בנאת האגרת. כי אם יראה זה שגיאה שחיה מסותרת. א יתן איה בעין רעה אף צנוכה. וידיגני לזכות ולא לחובה. כי הפרי אי אפשר בלא קליפה ופסולת. והמשכיל יאכל הפרי ויזרוק הקליפה אשר אין זה חועלת:

לרעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה:
לחת לפתאים ערמה דנער דעת ומזימה:
הלא כחבתי לך שלשיים במועצות חכמה ודעת:

אפתחה במשל פי ואביע חידות. אוליא מפי מלין ואדבר נכבדות. למציניהם מה ידידות. מתוקות מדבש ונופת גופים ומפז רב נחמדות. אשר חכמים יגידו והחוקן בספריהם. ואודיע דברי אנשי לב ואמריהם. ואשרי שומע להם לבקש האמנויות בכל הדברים לא יוסיף מהם ולא יגרע. ויקיים מלות החכם ע"ה אל תט ימין ושמאל הסר רגלך מרע. אמרו כי נער היה במדינה. נעיר ימים זקן חבונה. ולמען השים כל כוונתו לחקור החכמה ולבקש. קראו שמו כל יודעו לפניו מבקש. לא ימים מתוך אוהל החכמה. ואחר כל מדה יקרה ידרוש וכל מעלה רמה. ברה מהקלות ובחוק עמוד. והדרך הישר למד. ולשבת בלל חכמי לב חמד. קל כנשר לרדוף אחרי האמת ובעלנה. עז כנמר לשקוד על דלותיה. וממית עמנו עליה. משתדל לדעת אמת הדברים ומבין לאשורו. ואל יפתה לבו לדברי כל אדם וישקול לאמרו. וכשמעו דבר אם יעיד עליו השכל ואמינו. ואם אין אל יבוא באזנו. ועמל הוא בעיניו ולהעיר האדם על זה ולהזהירו. הלא זה דברו:

מאמין אל כד דבר אבן. דומם נחשב כי לא יבן.
נמשל לבהמה אין יתרון. לו על בקר יאכל חבן.

המבקש

ד

ער כן מצא את לבו לדרוש ולחור עניני האדם ודרכיו. ולחפש נכר השכל מהלכיו. ולהכיר מעמדיו המעלה הראשונה ממעלותיו. ולהכין הפעולה הנבחרת מכל פעולותיו. ולהשקיל במה נחשלה ועל כסא כבוד ישב ובמה יזכה לקרב ליוצרו. ובמה נחשב ואיך נגדף האדם וללמו. ולדעת אי זה דרך ישכון אור וחושך יצוא מקומו: בהביט מעשי איש החזוה כי

בכורם ימשול כדיון וחכלית:

והשכל לבד יעמוד אשר הוא

לכל המעשים סבה וחכלית:

בקש המבקש למצא דברי חפץ וכתוב יושר דברי אמת. הולך באורח נדקה ולא עצבהו חסד ואמת. וזה החלו לעשות.

לשאל על חפצי בני אדם ולנסות. לדעת אי זה מהם יכשר. ומי האוחז הדרך הישר. ומה תכלית המולא און לו ועושר. ומה תועלת מאמץ כחו וגבורתו. ומה מעלת קונה תכומת ותכליתו. וחקר ההלכות השלש אשר הם לבני אדם חשוקות ואסובות. ואליסן חכלה העינים ויתאווה לבנות. והם הללחת העושר וסגנורה. והללחת החכמה אשר היא נפיש קצורה. והחל לחקור הללחת העושר להיות חשוקה מהשמי' ואסובה. ובעיני הסמון נכבדת וחשובה. יען בעושר ימצא האדם מרגוע ונופש. וישיג כל תאוה תערב לנפש:

אנוש ימצא בהונו און ויכול.

להשיג תענוג שחה ואכיל:

וזהב אל מבקש את צרכיו.

ישיבנו ובסוף יענה כל:

נבחר שם מעושר רב מכסף ומושב חן טוב. בושט בעשרו הוא יכול ובעלה נדיקים יפרחו. כד אה' מהונך ומראשית כל תצוהתך:

החל המבקש להתוכח עם צעלי הממון. השתדל לרדת לסוף דעתם בקצן העושר ובממון הטמון. כי הם יקנהו ראשית דרכם ויסי אללם אמון. חקר תענוג המתענגים האוכלים ושותים וחוגגים. ובאהבת העלמות שונים. ויחנקו חיק נכריה ובזרה שונים. האוכלים למעדנים. הלוזשים שני עם עדנים. האמונים עלי תולעת. חס ולא התמהמה לדעת. מה חפץ ממחר לעשות עושר וחושו. וכי מה תקות חנף כי יצנע כי יאל אלוה נפשו. ובחצי ימיו יעצנו ושלם אותו בראשו. והנה עשיר לקראתו אשר שם זהב כסליו. ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו. ויאמר לכסף מצטחו. ולא נאמנה את א רוחו. ובהל לכון ואיש רע עין. פעלו מאפע והוא מאין:

עשיר למלאח תאות יצרו.

דעת יבנה בקנהו ואל יוצרו:

אם מעשיו תחקור אזי תמצא.

כי אין אלהים לו לבר עשרו:

דבר המבקש אל העשיר תחבונים ודבריו בנחת נשמעים. אולי יכנע לבנו הערל וישב מדרכיו הרעים. ויחדש בקרנו רוח נכון תחת רוח עושים. ויאמר לו אדני העשיר אשר צפו מסולא. ועל כל העשירים נעשרו נעלה. ויהי לשם ולתהלה. אשאל מוך שאלה קטנה וקלה. למה לקנץ עושר כל יגיעהיך. ולאסוף הון כל מחשבותיך. ולמה תיגע הנפש הצרה והתמימה. כבודה בת מלך פנימה. אלוהה מהמלאכים הקדושים. ותרד מערצות לשכון בתי חומר וגויות אנשים ארחותיהם עקשים. ויהיו לה למוקשים. בנכוס דברים הצל המה. ותרם מחרסי אדמה. כל מלאכה נמזה ונמס. ולצנע צנע ולהיות מעול וחומס. ומדוע כל עמלך לאזור כל דבר שהוא כלה מאליו. ואין יתרון לצעליו. שמע לחכם האומר במשליו. כי כל מה שהוא על העפר כעפר חשוב. ושהוא יסודו ואליו ישוב. רנף התאוה מרורות פתנים בקרנו וחמת עכשוי:

ואמר החכם אינו מהנכון לגלות הנפש בנקשת התאוה אלא בהשגת העולם הרוחני ולמה אדוני לא ישית אל לבנו. מלות החכם וניצו. אל תיגע להעשיר מצינתך חדל. ולמה זה הצל חבלי. כי יש עושר שמור לצעליו לרעתו. ודגש מלאה אכול דיך פן תשנענו והקאתו. ואם כשר הדבר צעיניך. איענך עלה שחקנה חכמה בכל קנייך. כי טובה חכמה עם נחלה. בשמיהן השלם כללחתך ותהיה לשם ולתהלה. והעיר תבנה על תלה. ואם תחסר אחת מהשתים תפול ולא תקום אחרי נפלה. ואחר אשר האל נתן לך עושר והרבה נכסוך. ויניח חסד את הצרכה והכלית מעשיך. אל תחנק חיק נכריה ובזרה אל תשגה. וסיגי הצנע ממחשבותיך תהגה. ובתורתו יומם ולילה תהגה. כי אז תכלית את דרכיך. ואז תשכיל מהלכיך. ואחר אשר הגעת לשלימות הגויה. נקש ורדוף להשיג לשלימות הנפש השכלית:

ובשמוע העשיר דברי הנער. שם על דבריו ואחזו סער. ויחר עליו אפו. והרתיח כמלולה קצפו ואליו התמרמר. וישא משלו ויאמר:

במקבצים עושר היה בוחר. ועזוב קריאה אל זמן אחר:
לאסוף לך ממון בחר להיותי. עובד אדמה או היה סוחר:
אך אם בנשך בספק תוכל. לחת אחוז בזה ואז תוחר:
שמעתי שאלתך אחס העור. והיא שאלת כסיל ונער. ועמלך הפך כל עלת העם אשר בשער. כי תיעלני לפרוש מהתענוג ולחיות חיי נער. פקח עיניך וראה. כי כוכב הכבוד בגלגל העושר קבוע ומשם ידרוך ויראה. ומי שזרח עליו את כל גבוק יראה.

ובו כל שפל יתגאה. ובמסכנות ישפל הגבר והאיש משתאה.
(פירש מלשון הפסוק עד אשר אם אלו ערים. שאין יושב ישעיה ו' והוא צדיק המפעל
עומד כל"ה ועניינו מלשון שטפה) ומת או נשבר או נשבה אין רואה. והזהר
הוא שמש התפארת אשר בכל מחשך זורח. והכסף הוא המאיר כל מאפל
כמו הירח. וליית החוגות נוצלת וצין השמחות פורת. עמו
מתעלסים באהבים והדודאים נחננו רית. הוא המוליד האדם מעצדות
לחירות. והכסף מטהר כל מומרות. והוא כל מוס יכסה. והיה
למסתור ולמחסה. והאיש עמו כל הישר צעינו יעשה. וכל גיה
ילית וינשא. ואע"פ שפשעיו מכסה. ואני הוא המזהר להדבק בגילות.
כדי שלא יהיה האדם בשפלות. ולהזהיר על זה אמרתי אלו השירים.
הנחמדים מזהב ומפז רב יקרים. ואמרתי אני:

היה קובץ מאד על יד וחרבה.
ודע כי העני לאיש כמותו:
ואם חפיק רצון שואל וחפצו.
מהרה תהיה אליו כמותו:
ועוד אמרתי אני:

אמת כי העני ימיה בחרב.
לאיש עני אשר אין בו אילות:
והחרב ימיתה בכבוד.
והעוני ימיתה בשפלות:

ואמר החכם שלא תשתמש הנפש כחאותים וחפלה יהיו חיים מות.
ומציאותם חפס. ראה ראיתי את עני הרש. אשר השקט
לא יוכל וכים נגרש. ילעק מזק העתים ולילה ויום לא יחרש. והעשיר
במסכנות מצטחים. ועשה לו חלונות ועליות מרווחים. ולו כל בני
אדם כבוד יתנו. ואחרי דברו לא ישנו. ולזולתו לא יכנו ודבריו
יאמנו. על פיו יסעו ועל פיו יתנו. נכבדי ארץ יאשרוהו לעשרו
וחילו. והוא במלכים יתקלם ורחמים משחקים לו. וחכמי לב לדברו
חרידים. ודברו יעמדו מרעדים. ויהיו לו לעזדים. ירדו
למלאות רצונו ואין עומד כנגדו. ולדק האומר כשיטתך העשיר אל
חרם ישבור דו. והעושר סנת שלום סנית והאהבה. והדלות סנת
הקטטה והמריבה. ואיש אשר חננו השם עושר ונכסים. הוא המושלעל
בני דורו והוא המיוחס שבמיוחסים:

בהרבות עשרך תהיה לאדון.
ואויבך אזי תחפור וחבאיש:
ומיחס הלא די לך בצורה.
אשר תורה היוחך מבני איש:
דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

ואמרו חכמים ז"ל כל חולי ולא חולי מעים. כל כאב ולא כאב לב. כל מחוש ולא מחוש ראש. כל רעת ולא רעת אשה. כל חסרון ולא חסרון מלאך. במערכה אמרו חסרון כים קשה מכולן:
ועתה איענך נא ענה ואורה אוחך הנער. לשוטט בחצות וללכת משער לשער. לתעות במדבר ולבא צינר. ולעמול יומם ולילה לקבץ ממון. והזהר פן תאכל לחם במסכנות ובשממון. ודע כי הדלות שוחה עמוקה. ואפלה מגדחת ומעוף נוקה. והיה לאזן נגף למכשול ולפוקה. יבואהו במגודה רעה וישים במחניו מועקה. על כן יצרת ממנו כבודת מן הדלקה. זכור מה שאמרו ז"ל ואל אשה נדה לא קרב שלא נהגה מקופה של נדקה. ראו כי חכמת המסכן נזויה. ודבריו אינם נשמעים ואע"פ שיש עליהם ראייה. ודברי העשיר כסולת נקיה. ואלו היה חכם מחוכם מכל האדם. וגגלו לו דברי החושיה וסודם. ונפת העוני נלכדה רגלו. אין דין למזור רפאות תעלה אין לו. והיה כאב מארץ קולו. יסובנהו זלזות כלמות. ומחיים בחר במות. דבריו אינו למוקשים. נבזה וחלל אישים. אמרתי אני: אנשים אמרו מאין חבונה.

אשר אין האנוש כי אם בשכלו:

ואמרתי כאיש חכם אשר אין.

אנוש כינאם ברוב עשרו וחילו:

והכסף באזלו מבלי איש.

אוי לא האמין אשתו לקונו:

ויחיה בין בני אדם בשפלות.

עדי עפיו יהי משחין החורו:

וישא עוד משלו ויאמר על האציון אשר העוני רוחו סמר. ועל

האיש אשר נכבד העושר התימר:

חסר עושר חסר כבוד משולח.

וגם נעזב והוא נחעב ונאלח:

והכבוד לאיש עשיר וההוד.

יבורך מעשה ידיו ויצלח:

ועץ יעמוד בעוד עליו קליפה.

וישאר בעוד שרשו יהי לח:

ראה הנער כי נאלה הימים. אין חפץ בחכמים. ויודע דעת

ומציני מדע ירבו לשערים. ילכו שחית ובמארה נארים.

והזמן שערי החכמה לחם. כל עמם נאנחים מנקשים לחם. וכסילי

עם טובי לב ושמחים. יאכלו חרבות מחים. על כן אומר הס כי לא

להזכיר בשם החכמה ולא להשמיע. כי עת האולת הגיעה. חמן החכמה

חלף לו והלך. על כן מדברתיך כלך. ולך אלל מי שהשעה משחקת להם הממלאים כסף בתיסה. אשר זממם יופך וירמום סלה ויהיו לנם. חבור מנות החכם שאמר אם ראיית החורה חניצה על ישראל דבר (כ"ל פור והוא פלסון שעתמיה סדרין צעלמא) ואם לאו כנס.

מליך חוצה יפוצו: אם תראה כי בם יחפצו:
אך לא ישמעו על פיך. אם תראה בם יקוצו:

ובשמוע המבקש תרפתו אשר חרפו וניצו. השתוננו כליותיו ויתחמץ לבבו. וסוליא מפיו מלין וסשיבו. ויאמר הסה העתרת עלי דברך ודברת חועה. ותחלת דברך סכלות ואחרית פיך סוללות רעה. וסנה דברך עדי. וצמאמרין סהדי. כי אם אתה עשיר צממון אתה עני צדעה. ועל האמתה כיס העני טובעה. ואין לה עין רואה ואין שומעה. ואין לה יתרון על נפש הנהמה. והיא נפש כסילות הומיה פתיות וכל ידעה מה. הלא ידעת כי הצוטח על עשרו. ועל הון אוצרו צוטח על חוהו ושקר. יען הס כטל משכים הולך ובענן צוקר. ובמהרה נהפכים בקשה רמיה. ולדקו האומרים כי העולם הזה דומה לגלגל אינטליא. זה מתרוקן חה מתמלא וחתרים חלילה. ואין ימלט משחות את קוצעת כוס התרעלה. ואם חגזיה כגשר. ומשים קנך בין כוכבי העושר. הזמן יורידך משם. נתלכד בחצלי עוני ונפח הימים ומוקסם. ובאמת כי טובה חכמה מכלי קרב. ומסמון רשעים רב. כי היא תחיה צעליה. ותכין דרך חיי העולם הנא למשכיליה. והעושר עשה יעשה לו כנפים. כגשר יעוף השמים. ועושר האדם וקנינו. מחר תעוף עינו צו ואינו. ואחרית שמחתו חוגה. ומרבה נכסים מרבה דאגה. וטובה חכמה עם עניות וישר. מסכלות עם המון רב ועושר. ושלמה ע"ה אמר טוב רש הולך צחמון מעקש דרכים והוא עשיר. ומה תועלת לאדם צעשרו כי אם אכול לשצעה. ושהה ולא לשכרה. וכסות צקרה. וכן שאל יעקב אבינו ע"ה ונחן לי לחם לאכול וגדל ללבוש. והחכם שאל רש ועושר אל תחן לי הערפני לחם חקי. ואמר החכם המליתים מאד מזני אדם. מי שנתן להם הספוק מהדברים. ועושים פעלים הטובים. ואמר שלמה ע"ה טוב מעט צדקה מרב תצואות בלא משפט. ומה יתרון לאדם על הנהמה. בהיותו שטוף באכילה ומלא כרסו מאדמה. ומחיל בלע יקיאנו. ותאות עלל תמיתנו. ואמר החכם יש אכילה שמונעת אכילות. ואמרתי אני:

יקורל מאכר אחד אשר הוא:

ישוה גוף אנוש חורב שממה:

יש מאכל יביאו איש במעיו.

ויוציא סגריה הנשמה:

וברבות הטובה מה יתרון לצעלה. כי אם ראות עיניו צרבות

דעת - אתר לימוד יהדות ורוח

אכליה. ומוסיף עושר מוסיף מכאוב ותרצ אנחתו. והוא סנה להוסיף פשע על חטאתו. ולנטוש אלוה עשאו ולנצל צור ישועתו. וכמה עשירים צעירים נוקשו. ואחר עלותם למדרגת העושר ירדו לתחתית הדלות ורשו. ומגן עדנם לעי מדבר גורשו. ונוע ינוע צניהם ושאלו ומחזנותיהם דורשו. והיה עשרם רשת לרגלם. ולא קמו אחרי נפלים. ואמר המשורר:

אם הזמן יהיה עלי ראשך לצר.

גור פן יהי סחר דרגך רשת:

כלו באברה היתה כנף לבן.

נשר והוא אברה עלי בן קשת:

ראיתי צעירים רעה חולה וקשה. ישנה היא ולא חדשה. כי יש אדם נתן לו האלהים עושר ונכסים. והרצה קנינים והגדיל מעשים. וניתו מלא זהב וכסף. כל ימיו מכאובים וכעס ענינו וחלי וקצף. כי לא יסליטנו האלהים לאכול ממנו. כי איש נכרי אשר לא עמל בו יאכלנו. ומה יחרון לו שיעמול לרות. ולא יסקוט ולא ינוח. לעשות עושר. ולא צמספט וכוסר. ומה שאסף הוא זולתו יפזר. ואולי צנו אחריו על הפתחים יהיה מחזיר. ואלה הפגעים והמקרים. יקרו למלכי ארץ וא האדונים האדירים. ולפחות ולסגנים ולשרים. הממלאים כסף צתיהם. הצונים חרצת למו אף כי היסודי האמלל אשר צפתע פתאים ידל כבודו ויט שכמו לסבול ויהי למוס עוצר. הים צגנים ככלי חונד:

הישמח היהודי האמלל.

וחלקו בין בני אדם מקורל:

ואם היום יהי עשרו כחול ים.

למחר יהלך ערום ושולל:

ומה יצדק ילוד יעקב ויזכה.

בעוד אויבו ידינתו ופלל:

ואיך ירים לראשו ישראל.

והנה הוא בדם מכוח מגורל:

אלהים עמך הושע אשר או.

חקדש את שמך המחורל:

והאיש הישר אם ייגע להעשירו וסונו ירצנו. לחונן דלים יקצצנו.

להקים הכושל ולעזרו צהכשלו. ולתת לשא די מחסורו אשר

יחסר לו. ישמח בחלקו צימי הצלו. ויודו כי יטיב לו. **וחכמינו**

אמר חמר ליה רב לרב המנוח. אם יש לך הטיב לך כי אין צשאל

מענוג. ואין למוס התמהמה. אך צשאל מי יגיד. ואם חמר חני

לצני ולצנותי צני אדם דומים לעשני השדה הללו נוצין והללו כובלין.

ואמר החכם בשלל תקנה בממון השבח הטוב ותמית עמו אויבי הנפש
 מה תעשה בעושר ובנכסים. **ואמר** ואמנם יזקש העושר וטובת ענין
 האדם. להטיב לבני אדם. ואם לא יהיה כן מה יאחר מטובת ענין
 האדם. כשתחסר ממנו ההטבה. וההטבה אמנם תהיה אל הרב ואל
 החזירים. ובחזירים יהיה האדם משונה מאוד. ועוד היאך יתכן שיהיה
 האדם בשלוה בלא חזירים. כי כל מה שיהיה גדול והמעלה גדולה תהיה
 סכנה גדולה. ויהיה לרבו אל החזירים יותר. ואמרתי אני:

העת מאוד תפרוץ ואת גובר.
 הרבה לך רעים קנה חבר:
 יהיו לך מחארת ימים.
 עזר ומהשוד והשבר:

ויוסף המזקש שאת משלו ועל העשיר העתיר דנריו ויאמר לו אלו
 קרה לך העשיר במקרה האיש אשר צגילך היה. אז יפקחו עיניך
 ותחל לריויה. ותגלל מצור תחתיה. **אמר** לו העשיר הגידה נא לי
 המקרה אשר קרהו. **אז** פתח המזקש פיהו וענהו. זכרו כי עשיר
 היה מהמתענגים. המגלים ימיהם בטוב ואוכלים ושותים וחוגגים.
 כל אשר שאלו עיניו לא חלל מהם. ותאותם יבוא להם. מגליה בכל
 מעשיו. ויהי האיש ההוא גדול בנכסיו. לא הית' לו מחשב' רק בתענוג
 הגויה. ואין לו חפץ בתענוג אלא באכילה ושתיה. ובמלאות כרם צהלה
 וחיה. השליך אחר גוו דברי החכמים ומוסריהם. וארח לחזרה עם
 פועלי און וירדוף אחריהם. לא הימה לו אלא עם הזונים והזוללים
 והסובאים. לא ישב אלא במושב כללים. ולא עמד אלא בדרך חטאים. צנה
 לו בית מדות ועליות מרוחים. ועשה שדה ושדות ושרים ושרות לשמח
 נאנחים. ויהי כי ארכו לו שם הימים אחר בלבו כל אמיט ולא
 תבואני שואה. וזה יהיה לי לנצח ולדור דור לא אראה ברע ותלאה.
 ויקר מקרהו באחת מהלילות. כי המלאך הגואל מכל רע הנפשות
 אשר מאתו אלוילות. הגולה און אנשים ובמוסרם יחתום. העיר רוחו
 הקשה אולי ישוב מדרכו הרעה וילך בדרך החוס. כי הפיל עליו
 תרדמה. ויחלום והנה הוא הולך במדבר שממה. ערום ויחף רעב
 וגמא. ולבו מתפחד ומהתדרה ככנור יהמה. תארו חשך משחור וגופו
 מטונף בצואה. ועל כתפו משא כבד אותו הלאה. ושנים כושיים כל
 אחד מכוער בתארו. בידיהם רמחים ורעים אחריו לדקרו. והוא בורח
 מפניהם עד שפגע צהר לינים פתים בדרכיו. ובו מקום נר אשר אין
 דרך לנטות ימין ושמאל לבליכיו. וילך צו ציגוע רצה אין מרגוע
 לנפשו. עד שעלה לראשו. ויפול משם לבאר שחת רוח זלעפות צה
 נושבת. ואש תמיד תוקד צה ולא תכבה ממנו השלהבת. ויחרד האיש
 חרדה גדולה. ויפול ממתו לארץ וינעק בקול יללה. ויתקננו לקולו

כל רעיו וכל יודעיו מלפנים. והיו כל אבריו וזריו משתנים. וישאלוהו
לספר להם המאורע. ולהודיעם זה הרע. וכשמוע דבריו חרדה גדולה
נפלה עליהם. וישכימו בצוקר ויתקבלו פותרי החלומות והיודעים
שזריהם. והנה אין יודע פתרונו. ומה שזר החלום וענינו. זה
אומר כזו וזקר דברי החלומות. זה אומר כי יקרה זה לבעל המרה
השחורה בתנומות. זה אומר כי זה מהחלומות השדים. שמראים
לאדם בלחות והדעת שודדים. ויהי בלילה השנית ראה האיש שהוא
בחלמו כאלו בנחילה. והוסיף אימה חשכה גדולה. ויקץ בקול גדול
למרחוק נשמע. הסריד הלצנות וכל עין דמוע חדמע. ויאמר להביא
לפניו הרופאים. היודעים התחלואים. וישקוהו הסמנים אשר למוח
מועילים. ומנקים אותו מהאדים העשניים שהמחשבה מבלבלים. ולא
עלתה לאיש שהוא ארוכה בהם. ולא מצא מנוח ללבו. אלא ראה
החלום כפעם בפעם. ונשמה לא נשארה בו. עד שהיה למשל ולשנינה
ולקללה. תחת היותו נחמד ונעים לשם ולתהלה. ויהי היום ובני אדם
מספרים זה המקרה שקרה אליו. והנה עבר איש מן המוכיחים איש
חס וישר זך צמעלליו. וישמע דבריהם ויאמר להם בעזרת הצורה
ית' ויתעלה החזון דעת האדם וחכמתו. אני אפחד לאיש שהוא
חלמו. ואעלה ארוכה למכתו. ויראוהו איו ויספר לו חלמו ומה שראה
בתנומו. ויאמר להם האיש זה פתרון החלום מה שראית הולך במדבר.
פתרונו שזא ימיד ותהיה במדבר שממה וקבר. ומה שהיית ערום
ויחף שאין לך מעשים טובים שיגינו עליך. ומה שהיית רעב וצמא
פתרונו ענש תשוקתך. לקנץ עושר ולהתענג בתענוגים. ושחור מאריך
פתרונו רוע מעשיך. ישחירו פניך בשעת המות. וטנוף גופך צלואה
פתרונו העונש שישלם לך על חטאיך. המשא הכבד פתרונו משא
העונות והחטאים. ושנים האנשים הרודפים להרגך. פתרונו רוע
המעשים ורוע המחשבות שהם מוליכים אותך לאבדון. והנה
שהיית כופל ממנו פתרונו שתפול ממעלתך ותרד לבאר שחת ואל
תופת לא תבזה אשו לעד. והמקום הדר פתרונו העולם הבא שהסולך
בו הליכתו ציגיע ועמל ואין כל אחד יכול להולך בו אלא בעושר
המחשבות. והרחיק התאוות הגופניות. **ענינו** האיש שמעתי דברך
ואחרי הודיע אליהם אותך את כל זה אין נכון ותכס כמוד. אין
אחלה פניך תיענני היאך אנגל מאלה המצוקה. וזמה אלא לאור
מיו החשבה. **ויאמר** לו האיש זה יהיה לך בהפוכך כל הענינים
אשר אתה בהם. ושתחזור להפכם ובהנרך מאחריהם. ובהרחיק
כל תענוגותיך. ובהכנע תאוותיך. ובהיות עבודת יולך עבודתיך.
ובהגות יומם ולילה בתורתו. ולהציע זכר רב טובו ולרנן לדקתו.
בשקוד על דלתותיו יום יום בשמור מזונות פתחיו. בהציע תהלתו

ונספר שבתיו. **וְלֹא** אחר האיש לעשות הדברי. וישוּב לאל כלל
נדכה וגשבר. ונחפך לבו ללל טהור ורוח נכון חודשה צקצרו. וירדוף
אחר נפשו ולבו. ולמקלת ימים ראה בחלומו. והנה הוא הולך בזה
המדבר צעלמו. והנה נבקעו נהרות ומעינים. ובו פרדסים וגנים.
כל מיני האילנים. ושני אנשים בזהר הרקיע יזכירו. ופניהם
כוכבים יאירו. אחד הולך לימינו ואחד לשמאלו. הולכים לפניו
להדריכו ולהשכילו. ויוליכוהו אל מקום כלו אורה. אין חושך ואין
צלמות אלא נהר. ובו מהסדר והתפארת. והזיו והגוה והאדרת.
מה שאין השון עולה לספר ולא הפה להביע. כי מי תהלתו ומי
כל שבתו ישמיע. ושאל להם מה המקום הנורא הזה. כי אשרי עין
אותו תחזה. **וַיֹּאמְרוּ** לו זה המקום אשר ללדיקים מקדש מוכן.
ובזה לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפץ השם צם כסא
הוכן. ויקץ האיש והנה חלום והודיע אותו לכל רעיו. ויספר
אותו לכל יודעיו. וישוטט בארץ להשיב בני אדם מענותיהם.
ולהשכילם ולהורם למען יזכו לעמוד בזה המעמד האלהי נפשותיהם.
הַשִּׁיב העשיר כל אה דברי רוח והכל. וחידות הנשים והזקני
אלו לאלו בבית האכל. ואחיה מביא עלי עדים. מדברי חלומות
שלא מעלים ולא מורידים. והפתי העוזב הנראה לחוש וסומך על
הגעלם. ורבים אומרים זה צפיהם אבל לא ראינו מי שראה אותו
בהקץ לעולם. **הַשִּׁיב** המבקש הראות השכלי שבו יראה המשכיל
זה הענין הרוחני אתה חסרת על כן לא אשיבך על אלו הדברים
שאמרת. והנכון להניח אותך בטעותך. יען יקשה להשיבך מדרךך
ולרפאות סכלותך. ושלמה ע"ה אמר אם תכתוש את האויל במכתש
וכו' ויהי ככלות דבריהם. וכהתם אמריהם. אמר המבקש בלבו אין
ראוי להאריך בכיוולת בזה. עם זה העשיר הנכל והנבזה:

וַיֹּאמֶר החכם העתקת טבע מי שטבעו רע קשה ונמנע. ומה נמנע
שימאלו במדות בעלי העושר. מדות השלמות ומעלת הדק
והיושר. כי תאות העושר מלראות האמת חסמא עיניהם. ומלשמוע
חוכמת תוהרש אניהם. ואמרת אני:

זמן יוריש מתי חכמה ויעשיר.

כסירים וחסר לבב יאשר:

ומים האסוף עם אש בידך.

בטנם האסוף חכמה ועושר:

אָמַר החכם קנה עושר וקנה חכמה. כי ההמון יכדוך לעשרך.
והחכמים לחכמתך. והאדם מצורך אל הממון כי זו קיום
חייו. ועמו ישיג רצונו ומאוויו. ואמר החכם היגע שבני אדם מי
שקצר יכלתו ורחבת גדלת גשפו לאמר יתקדש לאותו חללה מי שממוכו

מועט והוא גדול הנפש ואין עושר למי שעשירו רצ וגדולת נפשו מועטת. על כן צריך האדם לקנות ממון ושישחדל לקנותו בדרך שלא יהיה לו גנאי בקנייתו. כי אין למצטרך אל בני אדם יתרון. ואין לו צנני אדם שם וזכרון. והעני למת חשוב. וישתה בכל יום קץ תמרורים וחמת עכשיו ינידוהו אהציו והוא לאחיו מחרי. חמת חנינים יינו וראש פתנים אכזר. ועל כן צו חכמינו ז"ל עשה שנחך חול ואל הצטרך לבריות. ואמרו פשוט נבלתא בשוק ולא תימא כהנא אהא. גברא רבא אהא ואמרתי אני:

ידידי שארו אי זו נקלה.

לבן חורין תמוחה או שארה:

השיבוחם שאלה אל גדיב לב.

וכר שכן לאיש עושה נבלה:

ויען לו תחי צריך לאיש חול.

עשה שבחך ופשוט נבלה:

ואמרו החכמים כי החכם יצטר השגת השכל על השגת הכסף והזהב. וכמו שאמר המשורר ע"ה טוב לי תורת פיך מאלפי

כסף זהב. ואמר החכם והמון מפני שלא טעמו לעול' התענוג הגמור הנקי אשר הוא תענוג השכל והפעלים השלמים. הם צורחים אל התענוגים הגופניים חושנים שהם התענוגים הנצחיים יותר מזולתם. ומן הסוגן שלא תהיה מה שיראו אליהם שהתענוגים הגופניים נצחיים כנה להיות' נצחיים' בעצמ' כמו שלא יהיה מה שיראוהו הנערי' מנחירת הדברי' שהם צורחים אוחס כנה להיותם נצחיים בנפשים. אבל כמו שהדברים הנצחיים אלל הקטנים הם זולתי נצחיים אלל הגדולים. כמו כן הדברים הנצחיים אלל הרשעים זולתי נצחיים אלל החסידים. וכל אחד מצני אדם יש אללו פועל נצח מאד והוא הנאות לטבעו. ועל כן הנאות לטבע החסיד הוא החסד בהכרח והנאות לטבע הרשע הוא הרשע בהכרח:

כל איש אחד הדומה לו. להיות נמשך ירבה גילו: ובאדם הוא הפכו יקוץ. אך יתחבר לבני גילו:

ויקרי כאשר רנה המצקס להפרד מהעשיר. אמר לו אדוני העשיר צוני ויאמר לו השחדל לקנץ עושר והשחדל בהוצאתו. פן תנחם צעת הצורך אליו כשתחסר אותו. ומעומד תשליש. שליש צקרקע. ושליש צמון ושליש צמון. **ויקרי** המצקס לדרכו והעשיר שז למקומו: **אמר** המצקס בלבו אחר שהתצורה לי כונת העשירים. ושאין אמתה להצלחתם. אחקור הצלחת הגזורים. ומה תכלית גזורתם. **ויצא** איש הבינים. והוא אדמוני עם יפה עינים. וכאש צרוע לא לבן ולא שחור ולא ציגוני. ונתחוללות המלחמה

תחכמוני. וצין הגזורים ככפיר צעדרי כאן אשר אין מליל אם טרף
ונמס. והוא גם כן חיל אשר לנו כלל האריה המס ימס:

טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוח מלוכד עיר:
חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישוגב:
אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו ולא פנה אל רחבים
ושמי טוב:

אמר המבקש אל הגבור אלהים עמך גבור החיל והיה שדי צריר.
וידך צעורף אויבך ונריך. ושלום שלום לך ושלום לעזריך
הסחכלתי כך והנה כל אנריך בתכלית הצריחות. ואינס צריכים
לתחבוסת ולא לרפאות. כי גופך על חכונת השלמות נכב. ומגזע
המזג הממולב נחלב. ינלחו כך הכוחות הפועלים על הגפועלים.
ומכונת כל נתחיד תכונה שלמה המשרתים והמושלמים. אדמה ענם
מפנינים וגזרתך ספיר. וקלסתר פניך לאור השמש מחפיר. ובהיותך
לפני מלך ביופיו תחזיקה עיניך. היחה המשרה על שמך. ותרג
גדולתך. ופיפית מצני אדם הולך חן בשפתותך:

בך כד יקר לו חי חזי רעד.
אך אין אנוש נשאר אבל יבלה:
חי אלהים אין בך מום רק.
חור גופך כל יום ויום יבלה:

אתה חותם תכנית ורב פעלים. וגבר חכם צעח ורוב מעללים.
לאזהבך רב לך ולאויבך כשמיר מזור חזק. וקל כצני לרוך
ולשוב כמראה הצוק. לגור אריה נמשלת. ובכחך על הגזורים משלת.
ומי יערוך לאיברים חליך. אני הוא האומר עליך:

בהדרת חארו תראה פלאים.
וקדים תחשוב נגדו נכאים.
ומילדי ענק תאמר אשר הוא:
והוא נשאר לבד מן הרפאים:

אמנם עם היות גופתך יפ'ת ונעימה. ואין זה מום והיא תמימה.
והאלהים נתן לך כח ותעזומה. אזכירך להשחל בשלמות
הנשמה. ולרפאות מחלתה בדברי חכמה. והגות לך יהיה תבונות
ומישרים תחזיקה עיניך. והדרך ללח רכב על דברי אמת וענוה נדק
נוראות ימינך. כי אין הגבורה לנדה הללחת האדם האמיתיה. ועשר
ידות זה לנבמה ולחיה. **ואמ'ן** החכם החכמה היא היחס הגדול והאזהרה
היא הקורנה הגדולה. **ואמר** החכם הטובות שמטיב הצורא י'ת
ויתנך לנבראיו רבות והמסוגלות באדם שני מינים. האחד מחון לגוף
כעושר והנכסים והנשים. והשני מצפנים הגוף והוא שני מינים. האחד
דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

גוף כנריאות והיופי ושלמות הזורה והכח והעוצמה. והשני נפש
והוא שני מינים האחד טוב המדות. והשנית זכות הנפש ונקיות עצמה
והוא השורש בכל הידיעות. על כן המלכות מני אדם והמוחל חן צעני
יגרו הוא מי שהטיב אליו בזה הטובה וחננו ידיעת האמת. והוא בכלל
גבורי כח עושה דברו. **ואמר** יש גבורה והיא המלכות האדם לכעס
ולנקש הגלות ולהחזיק בבהמה וכחיה. ויש גבורה בהמית תלריך האדם
לקנות התענוגים ולהיות שטוף באכילה ושתייה. ויש גבורה רוחנית
תלריך האדם לנקש הכבוד והזכרון והגדולה וכל מדה אשר מכתם
החטאים נקיים. ויש גבורה אלהית. תלריך האדם לקנות השכל ולהשלים
ההשגה האמת הנפש השכלית. וזו הגבורה חשוקה לעצמה ולהשיג זו
לך שיש האדם השתדלותו. כי הוא ללם אלהים ודמותו:
גביר זה כחך יהיה לחורדה.

ולחעודה ולא לעבור עברה:
וללחום מלחמות משנה וטקרא.
לך יהיה זרוע עם גבורה:

ויקרי כשמוע הגבור דבריו. וזאלו באזניו אמריו. שאג כשאגת אריות
וחדד לבו לזאת. ופתח שפתיו בחרי חף וענהו עתות. ויאמר
אל המבקש הקשב לדברי אונקד. קראתני ואנכי אענך דברך. דברי
איש הירא ורך הלנב. ואתה תועה רוח וכולך שונב. הלא ידעת
אם לא שמעת כי הגבורה מדה שאין כמוה מדה. ומי שחסר אותה חסר
כל טוב וילך בלא חמדה. ובמה ימשול האריה על כל הבהמות. וחוגר
חמות ואחר נקמות. כי אם מפני כח ותענומות. ובאות כי זאת המדה
נכבדת ובה חשקתי. ואני הוא האומר ולדקתי:

אין עוז ואין הדר וכח לאנוש.
כי אם לאמץ לב וגבור חיל:
ערוך לאיש גבור לבלחו מביני
אדם. כערך הארי אל איר:

ואם אמר יאמר הענר העלל מלכק המעלות הרמות. מפתח
התללות ומיראת לוק העתים והמהומות. ויבחר להיות
נשפלות עם מנוחה. ולשנה נקלון עם השקט וננוחה. ומלרדוף
אחרי הדברים היקרים צורה. ואמר ארי נחון בחון רחובות ארצת.
ידוע ידע כי מזה טבע נבז הנפש אשר לנפש החמור והדומה להנמשלת.
ומות הנפש היקרה נשענוד וחיה נמשלת. **ואמר** החכם ימי
השלוס אין פחד בהם. וימי התללות אין השארות בהם. ואמרתי אני:
שפלות חיים וכאב מות.
אם אי אפשר לאיש מות.
ואמר החכם הנפש השפלה לא תחוש בלא הציון. והנפש היקרה

ירשום מעוט הדברים. ואמר שלמה ע"ה חחת גערה
במבין מהכות כסיל מאה. החזון כי זה העולם בנוי על הנאות וכל
דאלים גבר. ואל הסייה ואל הנאות יכסוף כל דבר ודבר. וכן יהיה
לעתיד לבוא כמו שהיה במה שעבר. והסייה לא יתהוה מזולתו עד שיגלח
אוחו ויפסיד נורתו. ועוד שיחלש ותנטל הרכבתו. וכאמר ה' עתה
וגבור ה' גבור מלחמה. והוא הנותן ליעקב כח ולאיין אונים ירבה עזמה.
ואמר החכם הנאות בטבע החיים והשאלה בטבע המות: והנפש לא
תאבד המות. ועל כן תאבד לקחת הדברים ננאות לא בשלש:

חשיב המבקש מה תתהלל הגבור דרעה. בגוף רמה וחולעה.
אשר צעפר יסודו. וימס כעש חמודו. מוכן לנגע ועמיד
לפגע. ויכלס כרגע. יצוא מטפה סרוחה. יסודה מגן עדניו
לארץ ערבה ושוחה. ותהי נכלחו כסוחה:

איך יחגאה גוש עפר ואיך.

יעדה שיאו לשמים:

איכה לא יזכור כי עבר.

מעבר שחן זה פעמים:

חשך על ה' יהנך אשר הוא לבדו נותן תענומה. ומאד מאד הוא
שפל רוח שחקות אנוש רמה. ודע כי גבורת האיש שכלו.
ועזמת האיש ציושר פעלו. וכחו זהכניע ילדו הרע. כי לבדו למרע.
ואמר שלמה ע"ה טוב ארך אפים מנגזר ומושל נרוחו מלכוד עיר.
ואמר המשורר לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה. רוצה
ה' למיתלים וכו'. ואמרתי חני:

במשכיר אין אשר חכמה חשיחו:

ואין גבור כאיש מושל ברוחו:

ומכניע ליצרו זה חסר לבי.

וזה אמיץ וזה משגה בכחו:

ואמר החכם אין יופי פני אדם מועיל כשיהיה מת ההרגשות
מהדיעה. ומה צלע בגריאות הגוף והנפש חולה. ומה
טוב בחחק הגויה והרות חלושה והולכת לכלה. **ואמר** החכם חלי
הנפש קשה מחלי הגויה. ואמר כשיהיה הנפש בחולי סכלות יהיה המות
רפואתה. וראה נער יפה תואר. וינסהו נדברים והנס הוא סכל.
ויאמר הבית נאה אלא שהשוכן בו מכוער. ואמרתי חני:

נפש חוקיר גבוה לפי. פניו או הוד סוחו רומה:

למכבד מת יען קברו. אוחו בחכריכי רקמה:

ומה יתפאר האדם בנח ועזמה. ונסה יחרון לחיה ולנחמה.
והחמוד ישא משא בפלים ממנו. תלך ערבות ישדנן. ואמנס
ועתה אתה למוד ידודות ורוח

ימשול עליהם נשכל ונחכמה. ונחנולות יעשה לו מלחמה. ואמרת
אני:

לולי חבונת איש אשר יעשה.
מעשיו בחבורות אזי יהיה:
אל בהמות יער עלי אדם.
יתרון וכד שכן לגור אריה:

אמנם מדת הגבורה. כשימש אדם האדם במקומה היא מאושרת.
ומומדות הגבורים המעלות. ומומעות ישרי לב הגדולות.
שלא ידך לנס לכל חיד ותלחה. ולא ייראו ולא ירעו ציוס שואה
ומשואה. סובלים בסגר פנים יפות תהפכות הימים. ולנס כשמיר
חזק מנור לשאת האמים. ואמרת אני:

מי הוא יקר נפש ומי הוא נאמן.
רוח ואמץ לב ואם הוא רחמן:

גבר אשר לא יחרד לבו לאיד יבא וגא זע מפני ילדי זמן:
ואמר החכם השלם והחסיד הוא המעיין בדברים השלמים. ויסבול
התלאות ואינו חוש מפגעי הזמן הגדולים. כי אם לא
יסבול אותם יפסידו הלחמיו וינאלו עליו הדאגות המונעות מעשות
הפעלי' השלמים. *ומקצת רוע המול יקשה לסבול אותו. (פירו' משון
ויקטו מפני בני ישראל. וכן על ועקמו). וכשיקרה לאדם וישאלו יורה
על גדולת נפשו. *ומקצתו והוא קלל חנלו וכשיקרה לאדם ויסכלהו
לא יורה על גדולת נפשו. **ואמר** החכם העיון באמיתת הדברים
סנה שימאם האדם באמיתותיהם. והחשק עורון לחוש מהשיג המוחש.
ואמר הדאגה על מה שלא היה רעה חולה. ואמרת אני:

אם איד כמו סלע כמו פטיש אני:
ואני כמים אם התלאה רשף:
לבי בבואה יחזק כי היא כמו:
סדר מאורה יחזק בנשף:

(פי' מלת סדר היא הלכנה עליון ח"ל כ"ד שעות מוכסא סיחרא)

ויקרי כאשר ראם המבקש להפדר מהגבור. אמר לו זוגי. ויאמר לו סכן
בעצמך ומכל רע שמרסו. ומה שתוכל לעשות בתחנולה עשה.
וילך המבקש לדרכו והגבור שז במקומו. **הבן** בחזן מלחכתך. ועתה
בשרה לך אחר ונניה ציחך. גם מתרפא במלכתו אח הוא לנעל משחית.
יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. **אחר** הדברים האלה שם המבקש
פניו לחקור הללחת החכמה וזמה היתה משתי ההלחות (פירו' העושר
והגבורה) שלימה. ולמען כי שם חכמה נאמר על החכם נחמנות
המעשיות ועל המורגל במדות הילירות. חקר לו טרם חקירתו הללחת

החל' במעלות השכליות. ויבקש לו חרש חכם והוא ראש צעלי אומניות. אז אמר לו אדוני המהיר במלאכתו ענמה לך ירנה האל עושך. ויאלץ כלי למעשיך. ראיתך חכם לב בכל מלאכה ומחשבות חושב. ומן הנזקק ועד הערב לעשות צהב ובכסף ובנחושת אהה לבדך יושב. ואהה אשר האל נתן חכמה בלבך. ורוח נכון אין ראוי להיות המלאכה דייך. ולכלות זו כל ימי חיידך. אכן קנע עתים להחזונן במעשה השם ובריאותיו. והיה שוקד ללמוד חוקותיו ומורותיו.

השיבו החרש נדק החכם באמרו כי הלומד מן הקטנים דומה לאוכל ענבים קשות ושומה יין מגתו. והנני משיבך על דבריך ומה טוב דבר צנתו. הלא ידעת כי אין חכמה הערך אל המלאכה. יען עמה ירויח האדם כל קנין וכל מלאכה. ושם לזה ה' את הנצרכה. ועמה תהיה פרנסתו נקייה. מאין חטא ושגיאיה. ולא יחסר אכילה ושתייה. והשם יעמך ועל ימינך יהיה לך. אם תעשה כמזות המזוה יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. שמע מה שאמרו ז"ל שהמלאכה מזכות האבות הניל כי זכות האבות הממון שנ' לולי אלהי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי. והמלאכה הנפילה הנפשות שנאמר את עניי ואח יגיע כפי ראה אלהים ויבך אמש. והמתעסק במלאכתו לא ידבק בכפיו כל מום. והנבטלה מניאה לידי שעמוס. ומפני שלא יאטרך האדם לצריות ושלא יחיה במסכנות. וזו החכמים ז"ל אהבו את המלאכה ושנאו את הרבנות. והנהיגו לאבת האדם ומעשה ידיו. על חכמת נפשו הם עדין. ולפי תרודו במלאכתו. יהיה יתרון שכלו ודעתו. ראה כי צלאל כי בעבור היות נפשו בכל מלאכה ודעתו באמר צעדו ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת. וכתבו החכמים כי סותרים נכנסו בספינה. ללכת בסחורה אל מדינה. ויהי סער גדול צים. והאניה חשבה להשגר מרוח סוער מסער ואחין גלי הים ודכים. ויעילו כל סחורותיהם. כדי להקל מעליהם. והרוח הולכ' האניה לאי רחוק מארצם. ויאלצו ממדינה למדינה רקים ונעורים. ומכל ממחדיהם וחפצם אין כל להם כי יאלצו נקיים מכל נכסיהם. וציניהם נמלא איש חכם בחכמת החשבורה. מסתכל בתבניתה ונפשו שרשיה חוקרת. ובנאחמו מהאניה. וראה נפשו עניה. כי הים הפשיטה ערומה מלבוש ממחדיה. והציגה כיום הצראה ערום ועריה. הלך ויתחנר לשכמי המדינה. המבקשים חכמה ואוהבי תבונה. ויראה חכמת החשבורה להם. והאיר בחכמתו עיניהם. ויבדדו האנשים לחכמתו. ויתנו לו את שאלתו. וישמע הדבר אל המלך ויסרסו אל משמעתו. וארוחתו ארוחת חמיד נהנה לו מאתו. והסותרים האחרים היו על הפתחים מחזירים. ולקץ ימים שלחו קרוביו ואוהביו מלאך לדרוש את שלומי. ויבואו אליו ויראה לו מעשה חקפו ועלמו. ואשר

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

גדלוהו האנשים ואשר נשאוהו. וליועץ המלך נתנוהו. וכאשר רצה המלך לשבץ לשולחיו. אמר לו שיוכוהו מה שיאמר לקרוביו ואחיו. ויאמר לו אמור להם כי אני מוכה להם שלא ייגעו להעשיר והמלאכה תהיה דיים. וסיקנו סחורה שלא תטנע צים: ואמרתי אני:

קנה דבר אשר יעמוד לנפשך.

בעודך חי והוא ראש לבדו:

ורא חגיג בדבר הוא לבדך.

והוא כלה והורך לאבדו:

השיב המבקש אין הדבר כמו שחשבת. והנני מודיעך כי צוה לא לדקת. הלא ידעת כי בני אדם מזטרכים למלאכות לקיום חייהם. להוציא לחם מן הארץ ולחקן מזונותיהם. להכין מלבושים להיותם מחסה מקור ולכסות מערותיהם. וחלילה שתמנע המלאכה ממעלותיהם. מהחכמות המיוחדות בנפשותיהם. כי שאר בעלי חיים משיגים לכל זה והם מלאכה לא ידעו. ולהשיג צרכיהם לא ייעפו ולא יגעו. הסתכל בתולעת המשי היאך תארוג לבושה עליה. והעכביש תארוג מזודה לצוד ציד למאכליה. ותמלא טרף חוריה ומעונותיה והדבורה תשעה ציתה (פירוט עליון ושיחם יחזקאל ט"ה את האשה. והוא פעל נגזר מן השם שעה. ר"ל שהדבורה נקבעה בנחה ציתה בתעבות ששעה. והוא מה שקורין בלע"ז זעקס עק והוא ענין כפלא בטבעה. עיין בספר עקרים ומלא נענין זה כופת לכפץ) ואין יכולת באומנים המהירים. לעשות כאשר תעשינה הדבורים. ואע"פ שמעשה הנסמות טבעיים. ומעשה האדם בתיריים:

פלאים תחזה ודבר גבורה.

בעבש אשר רשתה מזורה:

ואיבה יארוג חולע לבושו.

ואיך ביתה תשעה הדבורה:

שאל המבקש אל החרש אשאל ממי החרש החכם. מאחר כי בכל מלאכת מחשבת אהה מחוכם. ותחשוב כי אהה בכל פעליך רב פעלים. שתבאר לי שש שאלות בענין הפועלים:

השיב החרש שאל ואני אשיבך כפי חכמתי. ומה שלא ידעתי שאל אותו מזולתי:

שאלה ראשונה מה הספרש בין המלאכה והטבע?

תשובה הספרש צניהם כי הטבע הוא אומן מצפנים. והוא יורד לעומק הדבר ומחפשט בכל ויחקן בחכמה חוכו וברו. ואין כן האומן כי הוא יתקן הנראה מבחוץ בלדד ויניח מהשפנים והטבע מוסיף בשלש המרחקים מפני שיש לו יכולת לזון כי ההזננות דבר

מסוגל בטבע על כן אינו מזון זולתי הצומח ובעל חיים. והאומן לא יוכל להוסיף כי אם בשני המרחקים אחר שירחק מן המרחק האחד כמו שעושים בצועה כשנפתחין אותה.

שאלה שנית הודיעני לכמה דברים יטורך כל פועל לפעולתו. ואם יחסר אחד מהם לא תשלם מלאכתו?

תשובה הפועל מבני אדם מטורך לארבעה דברים אשר הם משונים אלו מאלו. אבל בעשיית הדבר כולם חברים והם החומר והמקום והזמן והתנועה והפועל הנפשי מטורך לשנים מהם והם החומר והתנועה. והפועל השכלי מטורך אל הצורה בלבד. אבל האל ית' וי"ת אינו מטורך לדבר כי הוא מוליד יש מאין:

שאלה שלישית הודיעני מה הם המלאכות שהם על הכונה הראשונה לקוחות. ואשר המלאכות להם כמשפחות?

תשובה הן שלש צמנין. והם האריגה והחרישה והצנין. כי מפני שגולד האדם כך ומקבל הרעם צמירה. ואין צמר ושער עליו להיות לו לסתרה. כי ערום נברא מטורך אל האריגה להיות לו כסות צקרה. ותחת האריגה מלאכה המטוה חולתה כמו החפירה. ומפני שמטורך אל מאכל אשר יאכלנו. כדי למלאות המקו' הנחך ממנו. ולא ישלם לו זה אלא עם תזואת הארץ ופירותיה. מטורך אל החרישה ותחתיה הטחיתה חולתה מחצרותיה. ומפני שצריך להסתתר מהחמיומות והקרירות והחיות המזיקות. ולצוד מזון למאכלו מטורך אל הצנין לבנות בית לו ותחתיה מלאכה הנגר והדומה לה:

שאלה רביעית מדוע מקלה בני אדם יש להם לב נכון לעשות בכל מלאכה ומקצתם לא?

תשובה אמרו המעיינים בכחות הכוכבים אם ימשול על הגולד אחד משלשה כוכבים יהיה מוכן לדעת בכל מלאכה. והם מאדים ונוגה וכוכב. כי אי אפשר לכל מלאכה מבילתי תנועה וחדות חריות. והתנועה למאדים והחריות לנוגה והחדות לכוכב ומי שימשול על מולדו השמש לא ילמד המלאכה לגדולת נפשו כבני המלכים. ומי שימשול עליו נדק לא ילמד המלאכה למיאוסו בעולם וענותנותו ושהוא מסתפק במעט מדברי העול' והשתדלותו להשיג החיי' האחרונים. ומי שימשול עליו שבתאי לא יחפץ במלאכה. לעצלותו ואבד טבעו וירצה לחיות בשפלות ולשאול מבני אדם. ומי שחמשול עליו הלכנה, כמו כן לא יתלמד מפני שפלותו ומעוט הבנתו כמו הנשים:

שאלה חמישית בכמה תנועות יתנועה האומן במעשהו?

תשובה בשבע. האחת עגולה והשש ישרות. * האחת * שלמה והשש חסרות. (פירוט היא התנועה לשש קלות: והם עגלה ועטה ולד' רוקות תנועתם נקיים ישרים. האחת שלשה פירוט היא התנועה העגולה. כי

התשובה העגולית היא השלמה שכל התשובות עפ"י שאין לה פאה וקלה. עש"כ
התשובות האקדיות ולכן תנועתם נקראו קסדות:

שאלה ששית היאך אמרו כי זה גם כן תלוי בצלילים. ומעשה
חזות יעשו צנים? **חשובה** לא ידעתי.

במס' כי תהלה איש. וחוקיר מעשיו נסה:
והתבונן ורץ טעם. **דבר מעשה אשר יעשה:**

ייהי כאשר רצה המנקה להפך מהכרח אמר לו צוני. ויאמר לו
בחר לך מהלכות הנקיים אשר אין בה לעושה אותם קלון.
והיא לו הגונה. ואשר תוכל לעשותה צימי הזקנה. וילך המנקה
לדרכו והכרח ישב במקומו:

ויאמר המנקה בלבו וגם אני שמעתי כי החכמים מזכירים ללמד
האדם חומות נקיה. ותהיה לו לעזרה מילדי הזמן
הנהפכים בקשת רמיה. ואמרו ז"ל אי אפשר בלא בושם ובלא צורסי.
אשרי מי שמלכתו בושם ואין לו למי שמלכתו צורסי. והזכירו שילמד
האדם מלכתו מעולה. אשר צעלה מולא חן צעיני בני אדם עמה
וגעלה. **ואמרו** כי מלכת הרפואה מכל המלכות חשובה. כי
היא מלכת חכמה ואל חכמת הטבע קרובה:

בשחרצה להתלמד מלאכה.
למד חכמת רפואה היא מעודה:
ואם רופא חזי אל החשוב כי.
חזי רופא לכל מכאוב ומחלה:
ויש חולה אשר תגדה מזורו.
ויש חולה אשר חוריד שאולה:

במח זה' בכל לבנד ואל צינחך אל השען. גל אל ה' מעשך ויכונן
מתשבותיך. שומר פיו ולשונו שומר מלכות נפשו:

ייהי כאשר כלו חוכמות המנקה עם הכרח. להחוכה עם הרופא
דרוש דרש. וילך אל מדינה גדולה היה זה רופא מנוסה.
והאל מלית בידו כל אשר הוא עושה. ויצא בתוך הבאים אל ציחו.
היה חזק לבקש רפואה ממלתו. והוא יושב על כסאו בכבוד ונתפארת
ויעט צמעיל הסוד והאדרת. לבשה למען כחש אדרת* (לשון בלדית שער).
ויולא כל אחד מהם כלי שתנו. ויקחהו ועליו השיס עינו. ויסתכל
במראהו ועינו. וינע אותם פעמים. ויחמו ויחמרו* היום
(לשון עכירות עליון יחמו יחמרו עינו. מהלך ש"ו) ויבט אל הענן אשר
על פניהם. ובמראה שמריהם ומצניותיהם. ויאמר אל האחד זה
השמן מורה על חולי עזים הכבד ועל חולשת האלטומכא וסיחוס
הפכד. ואם לא ירפא בראשיתו אחריתו יהיה עדי חוצד. וזה

האחר מורה על חמימות גדול וחזק. זה מורה על קרירות וצב
דבר קר בעליו נזק. ויגזור על האחד שיחיה מחליו. ועל האחר
שימות ורואיו יאמרו חיו. ויאמר כי האחד בזיעה תסיה רפואתו.
ולאחר אמר כי תסיה צהלך מעיו ארוכתו. ולאחר צהקיה הליחות
אשר צקינתו. כזה וכיוצא בו אמר למנקשים ממנו רפואות. ויאמר
המנקש צלבו חין לו אלא דברי נבואות. ואם נכת זאת המלאכה
לדעת כל זה על אמתתו. זו היא צאמת חכמת האדם האמיתית
ותכלית הצלחתו. והנני אוחז בה ולא ארף ממנה. אנקשנה
ככסף וכמטמונים אחפשנה. ויאמר אנסה עוד דברי הרופא.
הרואה הנעלם והעמידות נופה. ומי יודע הנס הוא או סכל
ואם זר מעשהו. ודבר פיהו אולי משגש הוא. וילך אחר צלכתו
לראות החולים. ויצאו לבית חיש גדול ורב פעלים. והאיש חס יושב
אוחלים. ולו צת למעצנה שוכנת. ועל ערש דוי יושבת. ונפשה
מהחולי דואבת. והיא לצדה נולדה לאציה מאין תאום ותאומה. על
כן היתה רכה וענוגה העלמה. דדי בחולותיה לא עשו. וכפות
רגליה סג על הארץ לא נסו. כי האז שמר זאת הצת כאישון צת
עין. וכל מחמדים נחשבו לו נגדה לחין. והיא צחלה ואיש לא ידעה.
ועול הצעל לא עלה עליה. ויט הרופא יד ימיגו אליה. וימשש את
כל כליה. ויוסף לגלות זרוע השמאלית ועליה משש צאננותיו.
ויסתומם כשעה חדר חושב מחשבותיו. והמנקש היה שובר* על כל
מעשיו (פי' מלפני נשין סתלה). ואש הקנאה צו צוערה. וכמעט תאכלהו
כאכול קש לשון אש קנאתו לנערה: אז אמר וישא משלו כי קנא
רופא ונפעלו:

אם תאהב לעמוד בסוד אישים.

יקרו וסתריהם היה צופה:

וראות צבית חן אשר מעין.

כל איש מסותרת היה רופא:

אחר כן אמר לאצי הנערה דבר סתר לי אליך. צוה להוציא כל
איש מעליך. ויאמר הסתכלתי צחלי צחק ולי נגלה נגלה.
והיא מחולי החשק חולה. ומאכזה מסותרת תוכחת מעולה. ושם
האיש החשוק לו גלה. ועתה ראה צחק היפה ננשים. אשר ציפיה
חזר הנפשים. ותשלח רוח התאווה צישישים. ומסתכל יועץ וחכם
חרשים. ואם איך שומע לי. ולא תקשיצ לקולי. מהרה תסיה זו
האילה שלוה. לאשמנים כמתים ויורדת לשוה:

ויאמר אצי הנערה אמה מוציא דנה על צתי הישרה. ואע"פ
שהיית יודע ידיעה צרורה. היה לך להיות קלון כוסה.
ומען הנערה. אצי! הרופא דבר אליך הלא מעשה. ויתמה המנקש

על דבריו ואמר גם זה פלא צעוני. ולא יוכל לדעת זה כי אם הנביאים חזון מה' ואמר עוד חשנה ללכת עמו. ואראה היקום דברו ונאמו:

וילך

אחריו לבית חולה אחר. אשר מעולם חליו צמות היה בזה. וימשש פעם צרועו. ויחשוב זמן ארוך ודבריו חליו הודיעו. אמר לו הסתכלתי בחלי הקשה. אשר מעולם כאבו כל טובה חשנה. ואני רואה צעין הלך החופשת. כל חדרי צען והנולד רואה. כי אתה חושב שלך יש צמח צריאה. ואין הדבר כמו שתשבת לא במחילה הצמח והצריאה צריאה. וזה לך האות כי הנשימה נגדה והרוח נכחה. **ויוסף** המבקש לחמוה על מה שראה. **ויאמר** דעת זה ממני פליאה. ואולי אמר לו זה המלאך בחלום או המודע חליו במראה. לא חשקט ולא חנוה עד שיצחנו דבריו. וארד לעומק אמריו. ויהי בשבט הרופא לביתו נפל המבקש לפניו מלא קומתו. ויאמר לו יהי מקורך צדק הרופא אשר על כל רופא נעלה. והסידור ה' מחולק כל מחלה. ויעלה להם ארובה ותעלה. וימחר יחשה להחיותם ולהחלימם. למען הויה משכרם שלמה מעמם. הסתכלתי במעשיך והנם נפלאים. ודברך והנם דברי נביאים. ואמת וליב כי אתה הטוב שרופאים. ומהחכים אשר הנולד רואים. ואחר הודיע אלהים אותך. את כל זאת אין נכון וחכם כמוד. על כן כלתה נפשי לחכמתך. והנני מפיל תחנתי לפניך. שתודיעני ממנה ראשי פריקים. ושתנא לי גדרה ומקלת מהחלקים:

השיב הרופא גדר זאת המלאכה ידיעת עניני האדם מזה מה שיצירא ויחלה. ושמירת צריאותו צהירות צריא והסרת חליו צהירות חולה:

שאל

המבקש אם כן הוא יש נכחה לשמור תמיד הצריאות. ולהסיר כל חולי ולהכין לו רפואות? :

השיב

הרופא אינו כן אלא הרופא יעיין צשמירת הצריאות על האד' ולהסיר מחלתו. וישתדל בזה כפי יכלתו. ויעשה כל מעשיו כפי מה שתחייב מלאכתו. ואחרי כן יוחיל שיהיה פרי לפעולתו. ואין עליו חשם אם נכזה תחלתו. והחולה לא ירפא. בלא יומו יספה. כי הוא כרז החונל יתקן כל צרכי האניה וינהיגנה. ומה יוכל עשות אם יהיה סער גדול וישנרנה. וכמהיה הנזא יעשה תחנולות ויערוך הקרב צחמה ודעה. וסוס מוכן ליום המלחמה ולה' החשועה. ואמרתי חני:

בעת פועל חדי פועל. אשר יצרח שאר אל אר:

ודע כי דרכך להיות. כחפצך אין בידך אל:

ראה כי נושב הרוח. ורא באשר אני תואר:

* (פי אל הוא כח עליון ש לאל ידי)

והרופא הוא עתה אל הטבע נשמור הגופים אל זריאותם ובהסיר מהם מחלתם. ונער הטבע נאמר ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם. ועל כן כשיחלש הטבע אין צמעה הרופא תועלת. ולהסיר המחלה אין בו יכולת. ואמרתי אני: חולה ירא כי יספה.

אם טבעו חזק ירפא:
כי אין איש רופא תחלואים.
אך הטבע הוא הרופא:

והטבע הוא העושה כל מה שצריך צגופות בעלי חיים לעשותו. לא צמירות הצריאות על הגוף הצריאות אלא כשיחלש צרפאו אוחו. כשיחלש ממנו החלטים שהם סבת חליותו. או צמעה או צמחיו או צמחיו המעיים. או צמחיו ליחות קיבתו. והרופא ומלאכת הרפואה משרתים אל הטבע צמה שיצטרך אליו מהשירות וזה כשישער לו החמורים שצטרך אליהם כפי מה שצריך כמו האויר. והתנועה והשינה והרחילה. והמאכלים והשינה והמשגל והסקלה. וכשיחלש יצטרך לו לשער לו הרפואות והדברים שישניהם אל הצריאות:

ואמר *הר"ם ז"ל (הוא הרמ"ם) וכבר ציאר גלי"נוס כי היונים כלם כשיהיה משתבש עליהם החולי שהם לא היו מרפאים אותו דבר והיו עוזבים אותו אל הטבע. כי הוא מספיק צרפאות החללים. ואמנם יצטרך אל הרופא לעזור אותו. והטבי אל רא"זי אשר דבר כי כשיהיה החולי חזק מהחולה אין תוחל' שיקום החולה מחליו. ולא יועיליו רופא צמוס פנים. וכשיהיה כח החולה חזק מהחולי אין צורך אל הרופא כלל. כי הטבע ירפא אותו. אמנם כשיהיה כח החולה והחולי שווים אז יצטרך לרופא יעזור אל הטבע. וזה כשיהיה רופא מהיר. ורוב הרופאים יטעו. וחושבים שעוזרים הטבע והם משגשים פעלה. ועל כן אמר אריסטון. כי רוב מה שימות אמנם ימות מפני סכלות הרופאים צמגע:

שאל המבקש אם הרופא צמלכתו יש לו ידיע' אמיתית או מסופקת? ואם יש עליה ראיה צרורה. או הוא ממנה ריקה:

השיב הרופא דע כי רוב דברים צנויים על אומדן הדעת ודרכי האומדן והשיעור זאת המלאכה מודעת. ומאחר שזאת המלאכה אמדנית ח"א שלא יחטא ויטעה אע"פ שיה' למעלה חזק'ראט. ואמנם ישובח מי שיחטא לעתים רחוקות וטעותו מועט. ואמר חזק'ראט אני משבח הרופא שטעותו מועט. כי הנכון בזאת הספקת. אקשה עליו ואומר חזק'ראט חזק'ספרים

נכדיו בקצרה. אשר תועלתם גדולה ויתרה. והיו דבריו עמוקים
 אין מזין אותם. עד שקם גי' לינו וגלה מסתריהם ונפונותם. והיה
 בקי' ומומחה בזאת החכמה. ומכסה הדברים המועילים והמזיקים
 והוליד לאור כל תעלומה. אלא שחצר בארובה ספריו. וערב
 בדבריו דברים אין בהם תועלת והיה הפך אצוקר"ט דבריו.
 ויש אומרים כי האריך כדי להעלים זאת החכמה. ושלא ישיגה
 האדם כי אם צניעה עצומה. ואין זה מפועל המשכילים. אשר
 תמיד משתדלים להיות דבריהם על לומדיהם קלים. והחכמים
 משנחים לאצוקר"ט שהיה טנעו אך להבין הדברים. וגם גי' לינו
 בחכמת הטנע וההגיון חנר ספרים:

השיב

המבקש אני מאמין אוחך שהיה גיליונם במלאכ' הרפואה
 חכם ונתועלת איברי האדם. אבל שמעתי כי לעומק
 סתרי הטנע לא ירד ולא הבין סודם:

השיב

הרופא היאך תעין פניך לחפא דברים אשר לא כן עליו.
 ואיך לא תבזבז ליחם סכלות אליו:

השיב

המבקש ראיתי כתוב שחצר ספר בזקנותו. כתב בו
 דברים הם ראיה על חולשה אמונתו. וזה תופס דבריו.

אמר

אין לי ידיעה אם העולם מהווה אם לא ואם יש אחריו
 דבר מחוץ. או אם אין דבר אחריו. ומאחר שאני אומר שאין לי
 ידיעה באלו הדברים מהמבואר כמו כן שאין לי ידיעה ביוצר כל
 מה שיש בזה העולם. אם הוא גוף או זולתי גוף ואי זה מהמקומות
 מקומו. ואמנם האלהים והכחות האלהיים. והם הכחות אשר
 פעליהם נמצאים בעולם אי אפשר שיהיו אלא מצד הכורא ועל כן
 הם מורים עליו ומיוחסים אליו. ואין אני אומר בהם כמו שאמר
 פיטאג'אריש. אני איני יודע מענינם כל עיקר. אלא אני אומר
 שאין לי ידיעה בעצמם אבל שהם נמצאים אני יודע זה מפעליהם.
 ומאלו הפעלים הרכבת בעלי חיים. ומה שיראה בניחוש ובעונות
 ובראיות המלחמות וממעשי השם י"ת וי"ת אשר יורה על כחו
 והשגחתו ביצורים שרפא אותי מנחלה היתה צי. ומה שיראה
 צים מהגלת היורדים בו באניות אחר שחשבו להשגר ולשקוע צים
 באות. אשר ייראו אותו ויבטחו שיושעו יורה ראיה ברורה על
 כחו הנפלא ואין אני רואה שזיק לבני אדם שלא ידעו מה הוא
 עלם הכחות האלהיים. ועל כן ראיתי לגדלם ולהללם כפי
 מה שחייב הדת. ואני יודע שיש לנו נפש כמו שיועדים כל בני
 אדם. וזה כי אני רואה כי כל בני אדם קוראים לסנה אשר בה תהיה
 החנועה הנחירית וההרגש נמה ששיגו בעלי חיים נפש. אבל עלם
 הנפש אני מודה שאין לי ידיעה בו וכל שכן שלא אדע אם היא

מחה או זולתי מקבלת המות. עד כאן דבריו:

ושמעתי מפי חכמים כי דבריו אלה ראיה כי על סוד חכמת הטבע לא עמד. ודברי הפילוסופים המזכירים כל אלו הדברים לא למד. ואמרו כי אין ספק לחכם בחכמת הטבע זמניאות הנורא י"ת ושאינו גוף ושמקרה הגוף לא ישיגהו כמו שאין ספק זמניאות השמש ואורו לעינים שיראוהו. ועל כן אמרו שאין ראוי לסמוך על דעת גילינו ולא להשען על דבריו. אלא בחכמת הרפואות לבדה ובה ראוי לקבל את אמריו:

שאר המבקש הודיעני ספרי הרפואה שראוי להשען עליהם. הרוצה ללמוד דברי חכמים ולהיות מהם:

השיב הרופא ספרי אבוקראט טובי' מאוד ולריך ללמוד ספרי גילינו שכם פירושיהם וספרי חנן. וינחק בן עמרם ספרים טובים ודבריהם קצרים צמלות ובענינים רחבים. ודברי אל רא"זי בזה המלאכה נכונים. ומאד מועילים. והיה מומחה במלאכת הרפואות שמשכל ימיו החולים וספרי ינחק הישראלי מאוד מועילים. ודברי אל זה"ר ארואי טובים ואם הם קלים. וספרי בן סנה מדוקדקים ומחכמים פתאים. ולא יבינום אלא החכמים אשר בזה החכמה ובחכמת ההגיון נקראים. והספר שחבר בן רש"ד הנקרא כ"יאת קב ונקי ואין בו פסולת. וכל דבריו נכונים ורבים החועלת. ורבינו משה ז"ל קצר ספרי גילינום ונזאת החכמה חבר ספרים. וכל אמרותיו אמרות טהורות ודברים נרורים:

שאר המבקש הודיעני כמה ידעת כי מחלת האשה. הינה מחלת החשק שהיא מכה אנושה. ואם החושק מזד זאת החכמה ידעת או מאחרים שמעת?

השיב הרופא מפני שאני חקרתי עניניה. בראותי הכחש ענה בפניה. ושאיתי אותה על מחלתה. והנה אין ממש בתשובתה. ותשנתי כי זה יקרה לאחד משני דברים. או שיהיה מזד עולם המחלה והסתלטים השחורים עליה גזרים. או שחללה דואגת על דבר לא חרלה לגלותה ותחבייש מלסודיע אותו. ובחשוב אלו הדברים זכרו שם איש אחד לפני. וכששמעה שמו השתנו פניה. ובראותי זה משתני דפק זרוע האשה וראיתי והנה השתנה הדפק. ומחר תנועתו כי לא יכול הלב להסתפק. על כן לקחתי ראיה ממקורות הדפק וחוש. כי נפשה קשורה בנפשו:

שאר המבקש ובמה ידעת שהחולה היה חושב שיצא לו צמח בריאתו. ולא היה כן אלא הצמח היה צמחית?

השיב הרופא מפני שהסתכלתי סביבותי. והנה בארובה אשר מראשותי. עשנים מועילים לצמח הריאה. וסרופאים דעת - אתר לימוד ייחודות ורח

זכרו שהם לו רפואה ושערתו בנפשי כי הוצאו בית החולה מחלה. לרפאות זאת המחלה. וידעתי כי הצמח היה במחלתו. מחידוד הקדחת וקושי נשימחו ויוצא שעולו בתחלתו. ושהיה מרגיש בדופן כאלו במחט דוקרין אוחה:

שאל המבקש ומה צורך לעשות אלו התחבולות בתלואים ולהטעות אלו השומעים והרואים?

השיב הרופא כדי להוקיר זאת המלאכה צעיני הסמון. ולולי זה לא היה משיג הרופא אל הממון. ולא היו מבקשים לו אפילו שירפא חנם. וכן נאמר טוב שרופאים לגיהנם. כי תכלית זאת המלאכה רפואת המחלה. והם ישימו התכלית הריוח ותהיה המתנה גדולה. ולולי פתיות בני האדם וסכלותם. היו נשענים על הטבע במחלתם. ולא היו נותנים שכר לרופא. שאי אפשר שיחזיק אותם ויוריד לשחת גוייתם. ואמר המשורר:

אמר זמן דבסיל היה רופא.
חמית בני אדם וקח ממנום:

לך יחרון ער מלאכי מות.

כי הם ימיתון האנוש ובחנם:

וער כן יש מי שאמר כאשר אלו התחבולות ראה. שלא נשאר מהבשוק בין בני אדם אלא מלאכת הרפואה:

אמר המבקש אל הרופא אשאל מנך שחבאר לי שמים עשרה שאלות מוזאת החכמה. כי לא ידעתי טעמיהם ותאומי לדעתן עזומה:

השיב הרופא שאל ואני אשיבך כפי שכלי. וכפי מה שנסייתי מזאת החכמה בימי הצלי:

שאלה ראשונה הודיעני טעם למה שאמרו הרופאים כי היין מוסיף בכאב שותו אם ישתהו כשהוא רעב. ויסיר עם האכילה כאב הכואב?

התשובה הטעם מפני שהיין מחמם מקום הכאב וימלא האיברים קיטורים רבים חמים והאברים נמשכים מחמת המלוי.

ויסיר הכאב עם האכילה מפני שמהדש באיברי הכואב אשר נלח עליו הקרירות חמום שיה ויעלה מעט מעט מאין קטור רב ויפתח סחומי המקימו' שגדבקצב' המותר וירקק המותר' העני'. והסב' הכולל' שזועיל היין לכל מי שיש לו כאב. מפני כי בחדשו התנועה יצטל הכאב:

שאלה שנית למה יהיה הצנון מעכל ולא יתעכל?

התשובה מפני שאינו מעכל בכל חלקיו אלא בעצם הדק אשר בו וכשיכלה ישאר העצם העב ולא יוכל הכח לעכלו:

שאלה ג' מה הסבה שירזה מי שדמו הרבה וישמן מי שדמו מועט והיה ראוי להיות הדבר בהפך. תשובה ירזה מי שדמו

הרבה להפסד הדם אשר צצר. ושאינו נזון ממנו אלא מעט. ומפני רוע הדם אשר צעורקים הדופקים. וישמן מי שדמו מועט מפני שהדם מתפשט צצר ויזון ממנו הרבה ועל כן ימעט צעורקים וישמן הצצר וכשישמן הצצר ישמן כל הגוף:

שאלה רביעית איך תחיד פרישה הקיבה החלב הקפוא באלטומכא והדם הקפוא צריאה. והחלב אשר מחוץ מקפיאה. ואיך ההפכים תעשה. וזה דבר מנוסה?:

תשובה מפני כי טבעה להתיך כל קפוא מרם וחלב ולהקפיא כל דבר נהך וזה מפני היותה עפרורית:

שאלה חמישית איך היה השתן השחור מורה על שריפת החלטים מחוס גדול ועל נלוז הקור ואיך יורה על דבר והפכו וזמה יוכר מאיזה משניהם נולד?:

תשובה מפני שטבע החום והקיר לעשות אלה השני פעלים. ומה שפועלו החום יקדמו אליו בהכרח הגוונים המורים על החום כגיון האש ומה שפועלו הקור יקדמו לו גוון יורה על הקור כירוק וככרמי. ועוד כי מה שהוא מנלוז החום ריחו רע. ואין כן בהווה מנלוז הקור:

שאלה ששית למה חולד האזן בכליות נקטנים ובגדולי' צנועהם?:

תשובה מפני שהדגרים הטבעיים גדולים חזקים ויחזקו החלטים העצים כח חומם וירדו אל הצועה בשנולים אשר בכליו'. ומפני שהצו' בטבעה קרה ומועט' הדם יקפא בה אותם החלטים עד שיהיו כאזן וזה נקטנים בהפך כי הפעלים הטבעיים בהחלטים מאד וחלטיהם עצים ואין בחומם הטבעי כח להתיכס. וכשיחזקו יקפאו מעט עד שחוליד אכן:

שאלה שביעית למה היה הזרע הנקרא צז"ר קטן' לא חס ישחוקו שלם יהיה רפואה. ואם יאכלהו טחון יהיה סם המות:

תשובה מפני כי מהשעל קליפתו וקליפתו קר מאוד וקמחו חס מאוד עד שעושה חצורה. וקליפתו מחיזה ציניהם. ואם ישחוקו שלם לא יעצור כח קמחו הקליפה. ועל כן היה הטחון פותח הצמחים והשלם מסגיר אותם ומשיב לאחור החלטים:

שאלה שמינית למה ילמחו עורקי הלז מחללו השמאלי ולא מן הימני:

תשובה מפני שהימני קרוב מהכבד וזוה החלל הוא מדור צמיו הדם כי ממנו ימשיך המזון אליו:

שאלה תשיעית מפני מה היו עורקי הלז משחי קרומות. ועורקי הכבד מקרום אחד לבדו והיה העורק המגיע אל הריאה מהלז מקרום אחד והוא הנקרא העורק הורידי:

תשובה היות עורקי הלב משתי קרומות מפני חנועת הרוח החזקה אשר בהם. ונעצור שמהם הרוח שמורה היה הכלי חזק. והיה העורק הורידו מקרום אחד מפני שיהיה דך ויקל עליו להחזקן ולהחפשט ולמען שיחזב ממנו אל הריאה מהדס הדק האוירי הנאות לעסם הריאה. ועוד כי מפני שהריאה רכה לא תטרח לשני קרומות מה שאין כן בשאר האיברים שהם קשים:

שאלה עשירית למה לא יחיה הגולד בשמיני ויחיה הגולד בשביעי ובחשיעי:

תשובה זכרו הרופאים כי הגולד בשביעי ילא מהרחם קודם שיחלה והגולד בחשיעי נשאר נרחם עד שנמלט מהחולי שיקרה לו בשמיני. כי בשמיני יקרו לעובר מקרים שונים ויקוסו. האחד מה שיקרה לו נרחם. והשני שיכוי הענין אשר בין מקומו נרחם ובין מקומו באויר. והסבה שיחלה בשמיני מפני שהוא מתנועע בשביעי חנועה חזקה ללאת מהרח' בחודש השביעי ואם הוא חלש ולא יוכל לסתורם לא ימלט משני דברים. או שימות מחמת אותו נזק וילא נפל. או שישאר נרחם ויחלה וישאר בו עד שירפא וזה עד ארבעים יום. ואם ישאר עד החודש העשירי ימלט יוחר מאותן החלאים. והריאה כי העובר יחלה בחודש השמיני כי כל המעוברת הן בשמיני חלושות ויוחר כנדות ממה שהם בשאר חדשים. ועיני האמות דבוקים בעיני העוברים:

שאלה אחת עשרה למה היו הקרומות המקיפים העובר שלשה:

תשובה מפני שהקרום האחד המורכב מעורקים דופקים חולתי דופקים והוא הנקרא שליה הולך אליו למזון העובר. והשני הולך אליו להסיתו מקום לשחן העובר. והשלישי הולך אליו להסיתו מקום לזיעתו:

שאלה שחם עשרה חיה מהאברים נולד תחלה. כי אם תאמר הלב היאך נזון בלא כבד ואנטומכא. ואם תאמר הכבד היאך תחשל המזון בלא חום הלב. **תשובה** לא ידעתי:

אמר המבקש בלבו ועל זה נאמר כאשר איך יודע מה דרך החיים בענפים בנזון המלאה ככה לא חדע את מעשה האלהים אשר ידע את הכל:

אמת כי מאנוש דעת פליאה.
ואיך ברא אלהים הבריאה:
ומה דרך נפשות אחרי מות.
והעצמים בבטן המלאה:

אחרי כן קרא המבקש עם הרופא ספרי הרפואות ושמש עמו החולי. ויהי כאשר ראה להפך ממנו. אמר לו אדוני הרופא לוגי.

אמר לו שמור צריחוֹתך צהשׁוּרך מאכול אכילה גסה רק לשצעה.
ובעזנך ענלות היגיעה. וילך המצקש לדרכו והרופא שב למקומו.
למען תלך בדרך טובים וארחות לדיקים תשמור. פלס מעגל רגליך
וכל דרכיך. בכל עת יהיה צגדיך לננים ושמן על ראשך א יחסר:
אחר הדברים האלה צקש המצקש להתצונן במדות החמורות.
ולדעת חכלית מעלת השועים הנכבדות. הלוצשים כתנות
אורר והצגדים היקרים. הדומים לפנס רחבים מלמטה ומלמעלה
צרים. החלקים כצפורן וכמרגלית נאים. ומעליהם יסירו הצגדים
וישימו הצניף הטהור על ראשם. כי אז יהיה המלאך עומד לנגדם.
ונראה לנפשם וימצא אדם טהור לב אשר לו עשר ידות בכל מדה
יקרה. וכל אמרתו צרופה וצרה. אובט טהור לב מואם רע וחמיד
חושק לשפוט עניי עם ולהושיע לנני אציון לדכא עושק איש לדיק
חמים צדורותיו. וצנקדות האמלעות העמיד מדותיו. ויצרת מהקלוות
וצחוק עמד והורגל מנעוריו ללכת בדרך תמימים. ולמד כל מעשיו
שלמים. לא יוסיף עליהם ולא יגרע. ולא נטה ימין ושמאל ושמר
רגלו מרע. לא רגל על לשונו לא עשה לרעסו רעה וחרפה לא נשא
על קרובו. הולך חמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו. לא ישב עם
מתי שוא ועם נעלמים לא יצא. שומע חרפתו ושותק וחמס חומסו
נשא. בדרך ישרי לב שלא לגמול לשלומיהם רע אלא משמע ודומה
ומשא. תוכו כצרו ולשונו מה שבלבו אומרת. ואהבתו גלוי ושנאתו
לא מסותרת:

ואמר החכם וגדול הנפש יאהב צפרסום וישנא צפרסום כי השנאה
המסותרת מפועל המפחד:

כשחשנא אנוש שנאה גרויה.

שנא אורחו בלא שפתי רמיה:

ואם חאהב תהי לו אהבתך.

מוזקקת ומכר סיג נקיה:

נערה האיש על כל צני דורו. צחוס מעשהו וישרו. וישם על

ראשו עטרת הענוה. ועשות לו שמחה וחדוה. מאם

צצנע מעשקות והכניע החאזה. וילך מנגד לאיש כסיל וצרת. ולחצרים

עם פועלי און לא ארת. וירחק מעל רשעי ארץ ולא עמד בצודס.

וימצא חן ושכל טוב צעיני אלהים ואדם:

כשחקנה לך מדה חמודה.

עלי רום נפשך תחיה לעדה:

ואז תיקר בעיני כל ויצא.

לך שם טוב בכל קהל ועדה: